



LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsa, vård och samhälle

Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi

Miljöns betydelse för aktivitetsutförande och delaktighet hos personer i LSS-bostäder - Sett med personalens ögon

Författare: Johanna Rosenqvist,
Malvina Ohliv

Handledare: Gunilla Carlsson

Mars 2012

Kandidatuppsats

Adress: Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi, Box 157, S-221 00 Lund



LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsa, vård och samhälle
Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi

21 mars 2012

Miljöns betydelse för aktivitetsutförande och delaktighet hos personer i LSS-bostäder

- Sett med personalens ögon

Johanna Rosenqvist och Malvina Ohliv

Abstrakt:

Bakgrund: I Sverige har vissa funktionshindrade rätt till bostadsinsats via LSS. Syftet med studien var att undersöka hur personalen på LSS-bostäder upplever att den fysiska och psykosociala miljön inverkar på de boendes aktivitetsutförande och delaktighet.

Metod: Insamlingen genomfördes med en kvalitativ ansats och analyserades med innehållsanalys. Urvalet bestod av 9 personer som arbetade på LSS-bostad.

Resultat: Två teman framkom i analysen; Upplevelse av stöd och hinder på gruppbostad och servicebostad och de boendes behov styr arbetet kring miljön. Resultatet visade på att den psykosociala miljön inverkar på de boende i större utsträckning än den fysiska miljön.

Konklusion: Personalen upplevdes som de som inverkade mest på de boendes aktivitetsutförande och delaktighet. Detta innebär att personalen måste ha kunskap om de boendes diagnoser och aktivitet i förhållande till dessa, för att kunna möta de boendes behov och för att kunna arbeta mer aktivitetsfrämjande.

Nyckelord: Funktionsnedsättning, psykosocialmiljö, personalutveckling, arbetsterapi.

Kandidatuppsats

Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi, Box 157, S-221 00 Lund



LUND UNIVERSITY
Faculty of Medicine

March 21, 2012

The impact of the environment on occupational performance and participation of people living in staffed housing

- Viewed with the staff's eyes

Johanna Rosenqvist och Malvina Ohliv

Abstract

Background: In Sweden some people with disabilities have legal right to live in staffed housing, in Swedish terms called LSS-housing. The purpose of the study was to examine how staff at LSS-housing experiences the impact of the physical and psychosocial environment on occupational performance and participation of the residents'.

Method: The collection of data was performed using a qualitative approach and was analyzed by content analysis. The selection consisted of nine persons working in LSS-housing.

Results: Two themes emerged in the analysis; Experience of support and barriers in staffed housing and environmental work is guided by the needs of the residents'. The results showed that the psychosocial environment impacts on the residents to a greater extent than the physical environment.

Conclusion: Staff was perceived as the ones having the most impact on occupational performance and participation of the residents'. This means that staff must have knowledge about the residents' diagnoses and occupational performance in relation to those diagnoses to be able to address needs of the residents' and to increase the occupational focus in the staffs performance.

Keywords: Disabled persons, psychosocial environment, staff development, occupational therapy

Bachelor thesis

Division of Occupational Therapy and Gerontology, Lund University, Lund, Sweden

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	1
Inledning	1
Funktionshinder	2
<i>Utvecklingsstörning.....</i>	<i>2</i>
<i>Autism.....</i>	<i>3</i>
Lag om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade [LSS].....	4
Bostadsmiljö.....	4
<i>Boendeformer</i>	<i>5</i>
<i>Tillgänglighet och användbarhet</i>	<i>5</i>
<i>Hjälpmedel och anpassningar.....</i>	<i>6</i>
<i>Psykosocial miljö i bostaden</i>	<i>6</i>
<i>Personal på LSS-bostad</i>	<i>8</i>
Syfte	9
<i>Frågeställningar.....</i>	<i>9</i>
Metod	9
Undersökningsgrupp.....	9
<i>Urval.....</i>	<i>9</i>
<i>Bortfall</i>	<i>10</i>
<i>Etiska överväganden</i>	<i>10</i>
Datainsamling	10
<i>Tillvägagångssätt</i>	<i>11</i>
Dataanalys.....	12
Resultat	14
Upplevelse av stöd och hinder på gruppbostad och servicebostad	15
<i>Upplevelse av den fysiska utformningen</i>	<i>15</i>
<i>Det individuella stödet från personalen</i>	<i>16</i>
<i>Personalgruppens inverkan på de boende</i>	<i>17</i>
De boendes behov styr arbetet kring miljön	19
<i>Personalens arbete kring miljön</i>	<i>19</i>
<i>Vidareutbildningens betydelse för personal och boende</i>	<i>20</i>
<i>Förändringars inverkan på de boende.....</i>	<i>21</i>
Diskussion.....	22
Resultatdiskussion	22
Upplevelse av stöd och hinder på gruppbostad och servicebostad	23
<i>Upplevelse av den fysiska utformningen</i>	<i>23</i>

<i>Det individuella stödet från personalgruppen</i>	23
<i>Personalgruppens inverkan på de boende</i>	24
De boendes behov styr arbetet kring miljön	25
<i>Personalens arbete kring miljön</i>	25
<i>Vidareutbildningens betydelse för personal och boende</i>	26
<i>Förändringars inverkan på de boende</i>	28
Metoddiskussion	28
Konklusion	29
Litteraturförteckning	31
Bilagor.....	35
Bilaga 1	35
Bilaga 2	36

Bakgrund

Inledning

För personer med funktionsnedsättningar är den fysiska och psykosociala miljön viktig. En bra miljö gör att de kan vara delaktiga i vardagen på samma villkor som andra och att effekterna av deras funktionsnedsättning blir mindre (Bakk & Grunewald, 2004). Personer med diagnoserna utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd har rätt till insatser via Lag om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade [LSS]. De tillhör personkrets 1 enligt LSS och är de som får allra flest bostadsinsatser (Socialstyrelsen, 2011). I bostaden spelar personalen en viktig roll, de kommer de boende nära och märker förändringar hos dem. Personalen är en stor del av den psykosociala miljön, vilket gör att deras bemötande och kunskap kring de boende har stor inverkan. Det är också personalen som har störst möjlighet till att förändra miljön runt de boende.

Inom arbetsterapi ligger fokus på att främja hälsa och välmående genom aktivitet, detta ska uppnås genom att göra människor delaktiga i meningsfulla aktiviteter (Law, 2002). Delaktighet i vardagens aktiviteter är en viktig del i människans utveckling och för att hon ska få upplevelser. Genom att vara delaktig i aktivitet får människan tillfredställelse, utvecklar färdigheter och uppnår självförverkligande (Law, 2002; Kielhofner, 2007). I Världshälsoorganisationen klassifikation över funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa [ICF] (Socialstyrelsen, 2003) definieras delaktighet som en persons engagemang i en livssituation.

Inom arbetsterapi definieras aktivitet som de handlingar vi utför varje dag och som formar vårt liv i vanor och mönster. Dessa aktiviteter utförs i temporal, fysisk och sociokulturell kontext som påverkar aktiviteten på olika vis (Kielhofner, 2007). En förenklad definition av aktivitet är den som nämns i ICF, där aktivitet beskrivs som en persons genomförande av en uppgift eller handling (Socialstyrelsen, 2003).

Människan utför aktivitet utifrån sin vilja och hon organiserar och utför dem enligt ett personligt mönster och utefter sin fysiska och psykiska förmåga. I den arbetsterapeutiska praxismodellen Model of Human Occupation [MoHO] (Kielhofner, 2007) beskrivs att alla har olika motivation till aktivitetsutförande och hur de utför aktiviteten. Människan består enligt modellen av tre delar; motivationen till aktivitet, hur vi organiserar våra aktiviteter i mönster

och rutiner och de fysiska och psykiska förutsättningar vi har för att utföra aktivitet. Motivationen, mönstren och förutsättningarna påverkas alltid av miljön. Miljön kan beskrivas som det fysiska, sociala, ekonomiska, kulturella och politiska inflytandet som inverkar på vår förmåga till utförande, organisation och vår motivation till aktivitet. Aktivitetsutförande påverkar både den fysiska och psykiska hälsan. Miljön kan vara ett stöd eller ett hinder i aktivitetsutförande, miljön ställer även krav på ett visst beteende och utförande och har en stor inverkan på om vi lyckas eller inte (Hammel, Jones, Smith, Sanford, Bodine & Johnson, 2008).

Funktionshinder

Om en person har en funktionsnedsättning påverkar det i stor utsträckning aktivitetsutförandet och delaktigheten om miljön inte stämmer överrens med personens förmågor. Det är i mötet mellan en person med funktionsnedsättning och miljön som ett funktionshinder uppstår (Socialstyrelsen, 2007). Det är inte säkert att personen kan utföra de aktiviteter som förväntas enligt den kultur som personen finns i. Ett funktionshinder kan också göra att personen inte har motivationen till att utföra en aktivitet och att personen får svårt att ordna sina aktiviteter i ett personligt mönster på samma vis som andra (Kielhofner, 2007).

Funktionshinder definieras i ICF (Socialstyrelsen, 2003) som en paraplyterm för funktionsnedsättningar, aktivitetsbegränsningar och delaktighetsinskränkningar. Funktionsnedsättning är betydande avvikelse eller förlust av kroppsfunktion som innefattar fysiologiska och psykologiska funktioner. Aktivitetsbegränsning beskrivs som svårigheter vid aktivitetsutförande och delaktighetsinskränkning som problem med engagemang i livssituationer.

Utvecklingsstörning

Utvecklingsstörning är en kognitiv funktionsnedsättning som ska ha uppstått före 16 års ålder, genom hjärnskada eller sjukdom. Det innebär att personen har svårigheter inom ett eller flera områden i den kognitiva förmågan och kan variera i svårighet. Det kan bland annat handla om att ha svårt för att fatta beslut och lära in nytt, de kan också ha minnesproblematik, svårigheter med språk och symboler och att tolka sinnesintryck men de kan även ha nedsatt konsekvenstänkande och problemlösningsförmåga (Bakk & Grunewald, 2004; Söderman & Nordlund, 2005). De kognitiva problem, som en person med utvecklingsstörning har, minskar

förmågan att utföra aktivitet vilket gör att de har behov av en miljö och ett bemötande som är anpassat efter deras kognitiva förmåga (Söderman & Nordlund, 2005).

Det är inga skillnader mellan hur personer med utvecklingsstörning åldras och normal befolkningen. Men något som bör uppmärksammas är att för vissa personer med utvecklingsstörning börjar åldrandeprocessen tidigare än man normalt räknar med. Små funktionella förändringar på grund av ålder kan orsaka stora problem för personer med utvecklingsstörning (Connolly, 2001; Hutchings, Olsen & Moulton, 2008). Tidigare avled personer med utvecklingsstörning i större utsträckning i unga år men nu ökar livslängden generellt bland dessa personer. Detta gör att en del av dessa personer lever längre och i vissa fall lever de längre än sina föräldrar. Detta ställer nya krav på omsorgen, då många föräldrar ofta har haft det största ansvaret för denna (Björkman, 2007; Connolly, 2001). Men den ökade livslängden innebär också förändrade rutiner på LSS-bostäderna. Men även att fler personer med utvecklingsstörning går i pension från sitt jobb på den dagliga verksamheten än tidigare.

Autism

Autism och autismliknande tillstånd, är en ärftlig störning som påverkar utvecklingen av hjärnan. Autism ger olika uttryck hos varje individ och definieras utifrån de symtom som tillståndet ger. Tre genomgripande störningar är kriterierna för diagnosen. Dessa är begränsad förmåga i kommunikation med andra, begränsad förmåga till social interaktion och förmåga att föreställa sig något i fantasin. Den kommunikativa begränsningen inverkar på förmågan att tala, förstå och tolka sin omgivning. Begränsningar individen kan ha i social interaktion innebär att hon eller han kan ha svårt att ta kontakt med andra människor och upprätthålla relationer. Aktiviteter i vardagen påverkas av svårigheten att föreställa sig saker som de inte upplevt tidigare. Det kan bland annat innebära ständigt återkommande, upprepade handlingar och en begränsad aktivitetsrepertoar som inte utvecklas. Hur begränsade dessa tre förmågor är varierar också hos olika personer men de utgör en del av vad som påverkar utförandet av aktivitet och möjlighet till delaktighet (American Psychiatric Association, 2002; Gotthard, 2004).

Hur åldrandet hos personer med autism fortskrider är inte så väl studerat och det finns ett stort behov av att studera detta. Dels för att öka förståelsen för åldrandet för att kunna planera interventioner och resurser. Men även för att kunna utveckla utbildningen för hälso- och

omsorgspersonal utifrån de specifika behov som äldre personer med autism har (Mukaetova-Ladinska, Perry, Baron & Povey, 2012; Happé & Charlton, 2011).

Lag om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade [LSS]

I Sverige får personer med vissa funktionshinder insatser via LSS (SFS 1993:387). Lagen är tänkt att ge personer med omfattande funktionshinder en god service och ett gott stöd, oavsett var de bor och oavsett vilka de lokala ambitionerna är. Dessa personer delas in i tre personkretsar, där personkrets 1 innefattar personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd, personer som den här studien kommer att handla om. Antalet personer som fick insatser i personkrets 1 år 2010 var 52100 stycken. Detta är 84 % av alla som får insatser via LSS (Socialstyrelsen, 2011).

Målet med insatserna är att personerna som inkluderas i LSS ska kunna leva som normalbefolkningen i deras ålder, trots deras funktionshinder. Det ska skapas förutsättningar för dem att kunna leva så normalt som möjligt, i gemenskap med andra. Denna rättighetslag ger dem rätten till bostad som är anpassad efter deras behov. Cirka 21000 i personkrets 1 får denna insats. Bostaden ska vara tillgänglig så att personen själv kan få välja hur delaktig den vill vara i vardagen (Socialstyrelsen, 2007). Regeringen skriver i proposition 1992/93:159; om stöd och service till vissa funktionshindrade, hur betydelsefull en egen bostad är. De menar att bostaden är en viktig utgångspunkt för att kunna bygga en egen identitet och för att kunna skapa relationer med andra och vara delaktig i samhället. I propositionen beskrivs att bostaden är extra viktig för personer med funktionshinder då de tillbringar mer tid i hemmet än andra.

Bostadsmiljö

Det är miljön som ger de boende möjligheter och resurser i valet och genomförandet av aktivitet men den innebär också krav på ett visst beteende och begränsningar i form av fysiska hinder. Miljön i en bostad består av objekten som används när de boende utför aktivitet, ytorna där de boende utför sina aktiviteter och de sociala grupper som de boende finns i. Hur miljön påverkar de boende beror på deras fysiska och psykiska förutsättningar för aktivitet, deras värderingar och intressen, hur de ser på sina egna förmågor och vilka roller och vanor de har. Bostadsmiljön i sin tur påverkas av kulturella, ekonomiska förhållanden och politiska

omständigheter. Omständigheterna tillsammans med bostadsmiljön bestämmer vilka aktiviteter som är möjliga att utföra där (Kielhofner, 2007).

Boendeformer

Socialstyrelsen (2007) beskriver tre olika typer av boende inom ramen för LSS; Gruppboende, serviceboende eller annan särskilt anpassad bostad. Syftet med gruppboendet är att vuxna personer med funktionshinder som inte klarar eget boende eller boende i serviceboende ska ha möjlighet att lämna föräldrahemmet och skapa sig ett eget hem. Med stöd och hjälp av personal som finns tillgänglig dygnet runt, kan de boende klara de krav som ställs av omgivningen på ett tillfredsställande sätt. Bostaden ska vara tillgängligt utformad efter de lagkrav som finns men den ska också anpassas efter individens behov.

Gruppboendet ska enligt lagen bestå av 3-5 lägenheter som ligger i nära anslutning eller direkt sammankopplade med gemensamhetsutrymmen. Dessa utrymmen ska vara utformade så att alla boende kan vara delaktiga i aktivitet samtidigt och utrymmena ska vara lätta att nå. Det låga antalet boende innebär att de har möjlighet till mer inflytande och kan påverka sitt liv i större utsträckning.

En serviceboende är ett mellanting mellan gruppboende och ett eget boende i lägenhet. Det finns tillgång till service och fast bemanning som är gemensam för alla boende. Bostaden ska vara anpassad efter den enskildes behov och ska vara en fullvärdig lägenhet. Dessa ligger ofta samlade i ett hus eller i nära anslutning till varandra. En annan särskilt anpassad bostad är en bostad med en grundanpassning till personens funktionsnedsättning men utan fast bemanning. Stödet och servicen till de som bor i sådana bostäder kan ges inom ramen för LSS och då handlar det om personlig assistent eller ledsagning. Stödet kan även utgå från Socialtjänstlagen i form av hemtjänst.

Tillgänglighet och användbarhet

Det är inte alltid som befintlig miljö är utformad på ett sådant sätt att alla människor kan ta del utav de aktiviteter som den är utformad för, den är helt enkelt inte tillgänglig.

Tillgänglighet kan beskrivas som mötet mellan en person eller grupps funktionella förmåga och den fysiska miljöns utformning och krav och är framför allt ett objektiva mått som avser överensstämmelsen med officiella normer och standarder (Iwarsson & Ståhl, 2003).

En hel del har gjorts i samhället för att göra den fysiska miljön tillgänglig för personer med funktionsnedsättningar (Hammel, 2000). Sedan 2001 finns det lagkrav i Sverige som säger att alla enkelt avhjälpbara hinder ska åtgärdas (BFS 2011:13). Dessa åtgärder ska utföras både av offentliga och privata aktörer som ansvarar för publika lokaler och allmänna platser. Under 2010 utarbetades en ny handlingsplan för det fortsatta arbetet med att göra samhället mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning, planen beskriver hur arbetet ska fortlöpa under åren 2011-2016 (Boverket, 2010). Det finns även en författning (BFS 2011:6) som styr hur utformningen av bostäder vid nybyggnation och tillbyggnad ska se ut. Utformningen ska vara tillgänglig och användbar för personer med funktionsnedsättningar.

Tillgänglighet är en förutsättning för användbarhet som är ett uttryck för en persons möjlighet att kunna flytta på, vara i och använda sig utav den aktuella miljön på samma villkor som andra medborgare. Användbarheten är en subjektiv upplevelse och stämmer därför inte alltid överens med rådande standard. Det utgår från användarens upplevelse av att kunna på ett effektivt, ändamålsenligt och tillfredsställande sätt utföra aktiviteten (Iwarsson & Ståhl, 2003).

Hjälpmedel och anpassningar

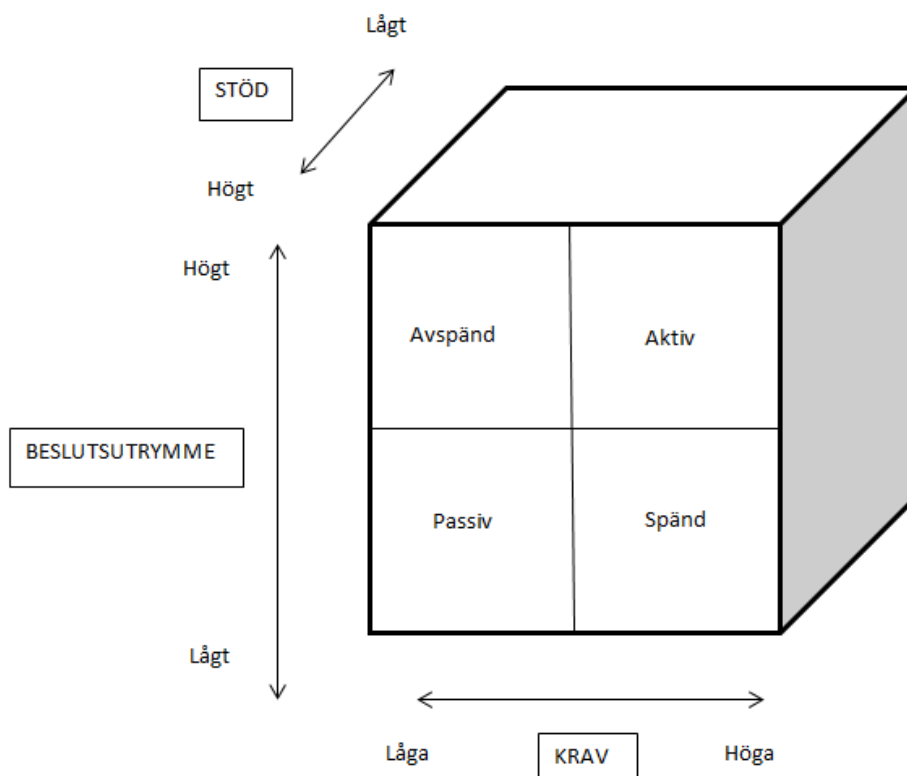
En positiv påverkan på individen från den fysiska miljön kan på lång sikt minska effekterna av en funktionsnedsättning. Hjälpmedel och anpassningar som är en del av den fysiska miljön kan vara effektiva strategier för att optimera tillgängligheten och därmed öka delaktigheten i vardagen. Men även för att öka hälsan, självständigheten och aktivitetsutförandet för personer med funktionsnedsättning (Hammel, 2000; Hutchings, et al., 2008).

Psykosocial miljö i bostaden

Psykosocial miljö är de relationer och den kultur som finns i människors omgivning som påverkar den psykiska hälsan och utvecklingen. I en LSS-bostad består den psykosociala miljön av relationen mellan personalen, de boende, anhöriga med flera och den kultur som finns.

Ett sätt att förklara dessa relationer är krav-kontrollmodellen (Theorell, 2003) som i korthet handlar om förhållandet mellan yttre psykiska krav och de möjligheter till beslutsutrymme

och stöd som en person kan få i sin omgivning. I modellen talar man om en relation mellan krav och kontrollmöjligheter och menar att det finns fyra Extremsituationer. Den första innebär att kraven är låga och att det finns ett stort utrymme att fatta egna beslut (även kallat högt beslutsutrymme), denna situation brukar kallas för den ”avspända” (se figur 1). Nästa kallas för den ”passiva”, detta är en situation då kraven är låga men det är även möjligheterna till egna beslut. I en ”spänd” situation är kraven höga och beslutsutrymmet lågt och i en ”aktiv” situation är kraven höga men så även beslutsutrymmet. Om stödet från omgivningen är högt ökar möjligheten för att klara aktiviteten som ska utföras.



Figur 1. Krav-kontrollmodellen.

(Ritad med inspiration av: Karasek & Theorell, 1990)

Detta innebär att kraven på de boende måste ligga på en nivå som överensstämmer med deras förutsättningar, något som kräver att personalen har god kunskap om de boende och deras funktionsnedsättningar. De boende måste också få känna att de har möjlighet att välja själv vilka aktiviteter som de ska utföra, hur länge och när de ska utföras. Om aktiviteten känns meningsfull för de boende ökar chansen att de lyckas med utförandet. Men personer som bor i LSS-bostäder behöver, mer än andra, stödet från omgivningen. De behöver stöd både från personalen och från den fysiska miljön för att lyckas med sitt aktivitetsutförande. Stödet från personalen behöver finnas där oavsett vad de väljer. Men de boende behöver också stöd för att förstå att vissa beslut kan vara felaktiga och stöd till att fatta bättre beslut nästa gång.

Personal på LSS-bostad

Då studien avser att undersöka miljöns betydelse för aktivitetsutförande och delaktighet hos personer boende i LSS-bostad, kommer studien inrikta sig på personalen som utgör stor del av dessa personers vardag. Personalen är de som samarbetar kring att strategiskt utföra det arbete som krävs för att driva en mängd hushåll som LSS-bostäder är. De ska framförallt uppmärksamma de boendes behov och möjliggöra fördelaktiga förändringar kring individen i miljön (McKenzie, Paxton, Patrick, Matheson & Murray, 2000).

En tidigare studie (Jones, et al., 1999) visade hur betydelsefull personalen är för personer som har en utvecklingsstörning och bor i bostäder liknade LSS-bostäder. Personalens kunskap om ett aktivitetsfrämjande arbetssätt, kallat aktiv support, speglade i stor utsträckning hur delaktiga de boende var i aktivitet, speciellt i hushållsaktiviteter. Studien visade även på att förändringar i personalstyrkan påverkade de boendes aktivitetsnivå och delaktighet negativt, då kunskapen om aktiv support försvann och ny personal inte fick introduktion i arbetssättet. Konklusionen i studien var att ett strukturerat aktivitetsfrämjande arbetssätt och en stabil personalstyrka, ökade de boendes delaktighet och de fick mer stöd av personalen.

Felce & Perry (1995) genomförde en studie som visade på att antalet personal också påverkade aktivitetsnivån för de boende men fler personal betydde inte automatiskt att de boende fick mer stöd och att de var mer aktiva. De boende i studien fick överlag lite tid med personalen något som antogs bero på att bostaden blivit mer som ett hotell, där personalen utförde vardagssysslorna åt de boende utan att de boende var delaktiga.

Hur ser då vardagen ut för de som bor i LSS-bostad, hur påverkar miljön deras aktivitetsutförande och delaktighet och vad spelar deras funktionsnedsättning för roll i detta. Personalen på LSS-bostad spelar stor roll i de boendes liv men hur ser personalen på sin inverkan på miljön. Författarna upplever att det saknas kunskap om hur personalen på LSS-bostad upplever miljön och sin roll i den. Författarna har ett antagande om att personalen kommer ha lättare att uttrycka sig om den fysiska miljön då den är mer påtaglig än den psykosociala miljön. Men det är även intressant att veta hur arbetet med miljön pågår på deras arbetsplats, görs det några insatser för att förändra miljön. Kan personalen se någon förändring på aktivitetsutförande och delaktighet hos de boende i och med eventuella förändringar i miljön. Personalen har personliga uppfattningar om vad som är en bra miljö för de boende, vilket också spelar in på hur viktigt de tycker att miljöfrågorna är och hur de väljer

att arbeta med miljön. Det är trots allt LSS-bostadens personal som har de största möjligheterna att påverka miljön för de boende.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur personalen på LSS-bostäder upplever att den fysiska och psykosociala miljön inverkar på de boendes aktivitetsutförande och delaktighet.

Frågeställningar

Hur tycker personalen att den fysiska och psykosociala miljön stöttar eller hindrar de boende i vardagen?

Hur arbetar personalen med dessa frågor?

Upplever personalen att förändringar i miljön inverkar på de boende? Hur kan detta yttra sig?

Metod

Data samlades in genom semistrukturerade intervjuer utifrån en kvalitativ ansats. Detta gjorde att författarna kunde få en helhetsbild av respondenternas egna upplevelser, vilket lättast görs genom att intervjua ansikte mot ansikte. Det skapade möjlighet för författarna att ställa följdfrågor för att få djupare förståelse, något som inte är möjligt vid till exempel en kvantitativ enkät (Granskär & Nielsen, 2008; DePoy & Gitlin, 1999).

Undersökningsgrupp

Urval

Urvalet var strategiskt, personerna skulle ha stor kunskap om ämnet (Malterud, 2009). Studien bestod av 9 personer mellan 42 och 64 år, åtta kvinnor och en man. Alla jobbade på LSS-bostäder på en mindre ort. De hade jobbat på den specifika bostaden där de intervjuades mellan ett år och 23 år med undantag för en respondent som endast jobbat ett halvår. De som jobbat kortare tid på den specifika bostaden hade i övrigt lång erfarenhet av att arbeta med personer boende i LSS-bostäder. Respondenterna fick fylla i en enkät om sin utbildning. Fem stycken hade någon form av psykiatrisk utbildning varav två uppgett att de även gått påbyggnadsutbildning, tre stycken var utbildade vårdare/vårdarinna, två stycken hade någon form av demensutbildning, en hade gått på barn och ungdomsvårdlinjen, en på

barnskötarutbildning och en saknade enligt sig själv relevant utbildning. Av de intervjuade arbetade fem på servicebostad och fyra på gruppbofastad.

Bortfall

Ett internt bortfall inträffade då en av de tilltänkta respondenterna inte kunde delta vid inbokat tillfälle. Inget nytt tillfälle bokades in då författarna upplevde att mättnad uppnåtts.

Etiska överväganden

En ansökan lämnades till Vårdvetenskapliga etiknämnden för rådgivande yttrande om studien. Efter yttrandet mottagits tillfrågades enhetschefen för LSS-bostäderna om medgivande för att genomföra studien. Alla tilltänkta respondenter tillfrågades om samtycke till att delta i studien och informerades om att deltagandet för dem var helt frivilligt och att de när som helst och utan orsak kunde avbryta deltagandet utan några konsekvenser. De informerades om studien, villkoren för deltagandet och försäkran om konfidentialitet. De som valt att ställa upp på intervju fick skriva på en blankett om samtycke för deltagande och godkännande av ljudinspelning. Respondenterna fick även verifiera om författarna hade tillåtelse att använda citat från intervjun i resultatet.

Författarna garanterar respondenternas konfidentialitet. De utskrivna intervjuerna innehåller inte uppgifter som kan identifiera respondenterna, inte heller resultatet innehåller någon sådan information. Då denna studie bygger på data från kvalitativa intervjuer som har skett ansikte mot ansikte kan respondenterna inte vara anonyma. Inspelningsfilerna förvarades på en lösenordsskyddad personlig dator i en mapp med lösenord. Trots att resultatet inte innehåller information som gör att det går att identifiera enskilda personer kan ändå eventuella citat i resultatet skapa diskussioner på arbetsplatsen. Enhetschefen informerades om detta innan studiens genomförande och är därmed förberedd på att hantera en eventuell diskussion.

Datainsamling

För att intervjuerna skulle bli kvalitativa formulerades öppna frågor som inte var ledande. Det gav respondenten möjlighet att svara med ett uttömmande svar och med möjlighet att berätta om personliga erfarenheter. Innan intervjun startades förklarades kort hur upplägget var för att respondenten skulle känna sig mer förberedd på vilka typer av frågor som kunde komma

(Widerberg, 2002). För att intervjun skulle fortskrida löpande utan avbrott så intervjuade bara den ena av författarna, detta gjordes även för att inte förvirra respondenten och för att skapa en trivsamt intervjumiljö. Den andra författaren var närvarande men lyssnade endast och ställde eventuellt kompletterande frågor i slutet av intervjun. Detta tillvägagångssätt förklarades för respondenterna innan intervjun startade.

För att få en bra dialog inleddes intervjun med några allmänna frågor om bostaden och arbetsuppgifter. Dessa följdes av mer reflekterande frågor om hur respondenterna upplevde miljön i bostaden och hur de tyckte att den inverkar på de boende. Under intervjuns gång ställdes följdfrågor för att fånga essensen i respondenternas svar för att vara säkra på att intervjuare och respondent förstod varandra. Men även ge utrymme för eventuella ändringar eller förklaringar. Intervjuerna spelades in med diktafon för att författarna skulle ha tillgång till intervjuerna i efterhand och för att de skulle kunna hålla fokus på samtalet när det pågick (Kvale, 1997; Malterud, 2009). Vid två av intervjutillfällena fick författarna inte tillåtelse att spela in ljudet under intervjun, då antecknades istället respondentens svar av den författare som inte höll i intervjun. I samband med intervjun fick respondenterna även fylla i en kort enkät (se bilaga 1) med bakgrundsfrågor om ålder, erfarenhet och utbildning (Lundman & Graneheim, 2008).

Tillvägagångssätt

En intervjuguide (se bilaga 2) utformades som innehöll frågor och följdfrågor. Följdfrågorna fanns där för att inte missa något intresseområde och för att vara ett stöd under intervjun. De första två intervjuerna som utfördes var tänkta som pilotintervjuer för att undersöka om frågeställningarna gav de svar som förväntades. Men även för att författarna skulle känna sig mer säkra i sin roll som intervjuare (Kvale, 1997). Pilotintervjuerna gav möjlighet att revidera intervjuguiden där det behövdes, det som ändrades var ordningen på frågorna för att få ett bättre flyt i intervjun. Pilotintervjuerna gav den data som förväntades och inkluderades i studien.

Författarna kontaktade en verksamhetschef för LSS-bostäder, enligt tidsplanen för studien, med förfrågan om det var möjligt att komma dit för att genomföra datainsamling. Denna förfrågan besvarades inte, detta gjorde att författarna fick söka kontakt med en enhetschef för LSS-bostäder på annan ort. Tiden blev därav knapp och tidsplanen komprimerad, personerna

som intervjuades kontaktades via enhetschefen för LSS-bostäderna ca en dag innan intervjun skulle genomföras. Respondenterna valdes ut av enhetschefen enligt de kriterier som satts upp för studien. De som valdes var anställda på enhetschefens ansvarsområde. Enhetschefen satte upp tider för intervjuerna i samråd med författarna och respondenterna intervjuades på sin arbetsplats under arbetstid. Intervjuerna genomfördes under tre dagar. Efter varje avslutad intervju-session har författarna antecknat på vilket sätt de upplevt respondentens stämningsläge och hur miljön runt om var vid tillfället.

Dataanalys

De inspelade intervjuerna transkriberades ordagrant, transkriberingen inkluderar även pauser, tvekan och skratt (Malterud, 2009). För att utskriften skulle bli så korrekta som möjligt har författarna delat rådata mellan sig och transkriberat hälften var. Därefter har de läst igenom den andra författarens utskrift samtidigt som de lyssnar på den inspelade intervjun för att kunna korrigera eventuella feltolkningar. Utskrifterna av intervjuerna gjorde det möjligt att göra en analys av innehållet och transkriberingarna har skett efter intervjuernas avslut (DePoy & Gitlin, 1999).

Transkriberingarna analyserades med hjälp av kvalitativ innehållsanalys, denna metod ser inte all insamlad data som relevant utan lyfter ut de meningsbärande enheter som medverkar till att svara på studiens syfte (Malterud, 2009). Författarna fick utifrån mönster som uppstod i analysen av transkriberingarna förståelse för och utvecklade insikt ur detta mönster (Taylor & Bogdan, 1998).

Författarna började med att läsa igenom materialet för att se övergripande domäner. Därefter lästes texten igenom igen och meningsbärande delar av texten valdes ut. Texten i de meningsbärande enheterna förkortades sedan och gjordes mer lättläst. Detta brukar kallas för kondensering, texten ska fortsatt vara respondenternas ord och begrepp. Det var viktigt att det egentliga innehållet i den meningsbärande enheten inte försvann under denna process. Efter detta abstraherades den kondenserade texten och kodades för att texten lättare skulle kunna sorteras men även för att få nytt synsätt på texten. Koderna beskrev textens innehåll med något eller några få ord. Författarna skrev koder varför sig, som sedan jämfördes för att se om innehållet tolkats likadant för att nå samstämmighet. Koderna sorterades sedan in i kategorier som beskrev dess innehåll. Därefter sorterades liknande kategorier in i teman utifrån det som

sammanlänkade dem (Lundman & Graneheim, 2008). Varje tema sammanfattades i resultatet med hjälp av den kondenserade texten och utvalda citat. Citaten användes för att göra resultatet mer levande och ge läsaren möjlighet att själv bedöma studiens giltighet. Författarna såg till att citaten kom ifrån olika respondenter för att resultatet inte skulle bli ensidigt och för att öka överförbarheten (Malterud, 2009).

Resultat

Resultatet redovisas indelade i de två övergripande teman och de sex kategorier som kom fram i analysen (se tabell 1).

Tabell 1. Redovisning av studiens teman, kategorier och koder

TEMA	KATEGORI	KOD
Upplevelse av stöd och hinder på gruppboende och serviceboende	<ul style="list-style-type: none">- Upplevelse av den fysiska utformningen- Det individuella stödet från personalen- Personalens inverkan på de boende	<ul style="list-style-type: none">- Fysisk miljö<ul style="list-style-type: none">- beskrivning av- effekt- Personalen som grupp- Delaktighet- Individer i personalgruppen<ul style="list-style-type: none">- effekt- beskrivning av
De boendes behov styr arbetet kring miljön	<ul style="list-style-type: none">- Personalens arbete kring miljön- Vidareutbildningens betydelse för personal och boende- Förändringars inverkan på de boende	<ul style="list-style-type: none">- Anpassa efter behov- Arbete kring miljön- Kommunikation i personalgruppen- Vidareutbildning<ul style="list-style-type: none">- beskrivning av- effekt- Förändringar i boendegruppen<ul style="list-style-type: none">- effekt- Ändrat behov pga ålder- Framtida problem- Förändring i personalgruppen<ul style="list-style-type: none">- effekt- Förändring i fysisk miljö<ul style="list-style-type: none">- effekt

Upplevelse av stöd och hinder på gruppboende och serviceboende

Respondenterna svarade varierat hur de upplevde utformningen av den fysiska miljön i bostaden, någon tyckte den var idealisk medan några andra upplevde den som dålig.

Upplevelse av den fysiska utformningen

Respondenterna som upplevde att den fysiska miljön var ett bra stöd för de boende, framhöll hur viktigt det är med en egen lägenhet och att ha ett privatliv. De tyckte också att det var viktigt med möjligheten för de boende att själva få inreda lägenheten. Ett citat angående miljön från en respondent var att:

Den är jätteviktig, det handlar om livskvalitet.

Inte bara mat, tak och kläder utan så mycket mer.

På en av serviceboendena var lägenheterna utspridda i ett vanligt hyreshus vilket ansågs ha en positiv inverkan då de boende upplevdes vara del av en större gemenskap.

Ja men så som dom bor här så ser man ju att grannarna, har dom inte sett

dom på ett tag så frågar dom ju efter dom så man ser ju ändå att dom

är ju... på det viset är det ju som att mer gemenskapsaktigt hur man bor...

Några av respondenterna upplevde det som ett stöd att bo på en mindre ort, de upplevde stor acceptans och bra bemötande gentemot de boende som kunde bero på att de boende kändes igen. En av respondenterna påpekade att det var ett stöd att alla lägenheter på gruppboendet låg under samma tak och att det gjorde alla utrymmen tillgängliga för de boende. Ett annat stöd som respondenterna nämnde var de korta avstånden på gruppboendet. Det gjorde att personalen hörde om det hände någonting i andra änden av bostaden.

De som upplevde en dålig utformning jobbade både på gruppboende och serviceboende och upplevde olika typer av hinder. De som jobbade på en av serviceboendena beskrev hinder som långa avstånd mellan de boendes lägenheter, gemensamhetsutrymmet, varifrån personalen utgår, och tvättstugan. Det långa avståndet upplevdes som större hinder vintertid då det kunde vara halt och det tog längre tid när de tog sig mellan bostäderna och övriga utrymmen då det krävdes ytterkläder. Avståndet gjorde också att respondenterna upplevde oro, då de saknade närheten med de boende. Det var också ett orosmoment att de boende behövde gå utomhus två gånger om dagen då de skulle äta i gemensamhetsutrymmet.

Respondenterna upplevde att de fick mindre tid tillsammans med de boende på grund av avstånden.

De som jobbade på gruppboestad beskrev hinder i utformningen av bostaden, utrymmet i lägenheterna och i gemensamhetsutrymmet var för litet. Ett annat hinder var att det inte fanns ytor att ställa hjälpmedel på vilket gjorde att det blev trångt i framförallt gemensamhetsutrymmet.

Det individuella stödet från personalen

De flesta av respondenterna reflekterade över personalen som en grupp och att de som grupp hade vissa kännetecken. De ansåg att personalen skulle vara ett stöd i bakgrunden, hjälpa till lagom mycket och vara de boendes förlängda arm. Personalen skulle även diskutera och hjälpa till att lösa eventuella problem och konflikter. En respondent uttryckte sig så här kring hur stödet gör de boende mer delaktiga i vardagsaktiviteterna:

(...)Vi är med när dom handlar(...)

Vi är med där bakom någonstans.

Respondenterna ansåg att personalen behöver vara lyhörd och ha tillräcklig kunskap om de boende för att kunna vara förutseende och ställa lagom höga krav. Men att de även måste följa den boende i dess utveckling och eventuell sjukdom. Många reflekterade också över att tiden är en viktig aspekt, de boende behövde mer tid på sig i vardagen.

(...)tid är nått heligt, tid för dom här mänskorna att man kanske kan fråga en sak sen kanske man får vänta en kvart eller till imorgon eller vad som helst men att man får ta den tiden det tar för dom så att man inte stressar dom(...)

Personalen ansågs också behöva ge de boende tid till att själva reflektera över problem och frågor som uppstår och inte presentera en färdig lösning med en gång. En respondent uttryckte en upplevelse av att personalen var det största hindret i den psykosociala miljön. Anledningen till detta var personalens brist på tid och bristande kommunikation.

En del av respondenterna pratade om vikten av de boendes integritet, att personalen är gäst i deras hem och att hjälpen finns där när de boende själva vill ha den. Personalens närvaro och de boendes vetskap om personalens rutiner sågs i sig som ett stöd och som en viktig del i tryggheten för de boende. Någon framhöll att det är viktigt med professionalitet, att relationen med de boende inte får bli för personlig. Respondenterna menade också att det är viktigt så att personalen är konsekvent gentemot de boende, för att undvika förvirring och missförstånd.

Några av respondenterna reflekterade över personalgruppens roll gällande de aktiviteter som de boende utför. De såg som sitt ansvar att presentera vilka aktiviteter som finns och uppmuntra till deltagande i aktivitet. De aktiviteter som presenterades baserades på personalens kunskap om den individuella boende. Personalen fanns där som stöd i valet av aktivitet och om det behövdes erbjöds de boende hjälp för att kunna utföra aktiviteten. Det ansågs vara viktigt att de boende hade en för dem meningsfull fritid och att de var delaktiga i hushållsaktiviteter i bostaden.

(...)vi försöker att alla hjälps åt här med maten och så där och alla har skaffat sig sina uppgifter själva. Det är inget som vi har sagt att du kan göra de och du de utan de har fallit av sig självt och då måste ju förutsättningarna finnas för att de ska kunna det. Det är viktigt.

En del av respondenterna uttryckte att de i stor utsträckning utförde de mesta av hushållsaktiviteterna åt de boende. De uttryckte att detta var relaterat till de boendes höga ålder och därmed ökande problematik. En respondent berättade att tiden med de boende minskade då personalen utförde många av hushållsaktiviteterna utan de boendes delaktighet.

Några respondenter reflekterade över hur synsättet på aktivitet har förändrats över tid. Tidigare sågs de boende som en grupp där alla skulle delta i alla aktiviteter, nu ligger fokus på individen och vilka aktiviteter personen själv vill vara delaktig i.

Pjäsen som ska spelas i teatergruppen har dom bestämt själva och ska spela upp själva. (...)dom ska va mer delaktiga och inte passiva åskådare.

Personalgruppens inverkan på de boende

De flesta av respondenterna reflekterade över faktumet att den ordinarie personalen har olika personligheter och hur det kunde visa sig i det dagliga arbetet. Bland annat berättade de om olika humör, olika sätt att lägga upp arbetet på, olika långt tålamod och svårigheter att anpassa sig efter de boende.

Ja men vi är personligheter, det finns ingen möjlighet att två kan vara precis likadana, däremot så har vi ju vissa rutiner med dom boende som vi sagt att vi ska försöka köra likadant så att dom ska känna sig trygga... men sedan är vi ju olika människor.

Dessa skillnader har inverkan på de boende, några av respondenterna pratade om att de boende kände av vem som jobbade och anpassade sig efter detta och det sågs som något positivt.

För att minska inverkan av de olika personligheterna påtalade respondenterna att det var viktigt att arbetet skulle sträva mot samma mål. De påtalade också vikten av att personalen måste vara tydlig, konsekvent och trygga i sig själva. Något som respondenterna också nämnde var att personalen måste vara medveten om att de boende läser av deras humör, de boende känner personalen lika väl som personalen känner de boende.

Men de olika personligheterna sågs också som en styrka då de kompletterade varandras kunskap i personalgruppen. De hade olika roller i och med sina olika kunskaper och de boende vände sig till den som hade kunskapen de eftersökte.

*(...)egna kunskaper speglas ju av dom kanske söker sig till den som har dom kunskaperna som dom söker, så är det ju med allt vi har ju olika roller allihopa.
(...)Och så får det va, man har olika förmågor alla.*

En respondent tyckte det var viktigt att ha både män och kvinnor i personalgruppen, för att de boende behöver olika förebilder. På bostaden där respondentens arbetar har detta fått positiv inverkan på aktivitetsutförandet, framför allt för männen som bor där då de sett att även män utför hushållsaktiviteter, så som städning och matlagning.

En personalgrupp som inte förändras så mycket och som har en bra sammanhållning sågs av några av respondenterna som något bra och positivt som gjorde tillvaron mer trygg för de boende.

(...)å dom, dom är ju trygga i sig här i huset därför att vi är trygg personalgrupp så e ju dom trygga...

En av respondenterna reflekterade över att en personalgrupp som inte förändras också kan bidra till hemmablindhet. Respondenten upplevde det som viktigt att ibland få in nya medarbetare för att på så sätt få nya synsätt och ny energi.

De boendes behov styr arbetet kring miljön

Personalens arbete kring miljön

De flesta respondenterna reflekterade över att de boendes behov styr förändringen av miljön. De var överens om att behovet måste komma från den boende och personalen måste anpassa sig efter deras behov. Många av respondenterna beskrev att deras uppgift var att anpassa miljön utefter de boendes behov. Några respondenter ansåg att förändringar i miljön tar tid att integrera i de boendes vardag, de behövde mer tid för att kunna tillgodogöra sig förändringar och dra nytta av dem.

Personalen använde sig av varandras kunskap för att kunna lösa de svårigheter som uppstår och komma fram till anpassningar och nya arbetssätt. De beskrev också att denna process pågår hela tiden och att nya idéer testas och utvärderas. De poängterade att det är viktigt att personalgruppen kommunicerar kring dessa frågor och att de arbetssätt som fungerar dokumenteras så att alla i personalgruppen får samma kunskap.

(...)märker man att till exempel det här ja jag gjorde såhär och såhär och fick det här resultatet då talar man ju om det och liksom jaha men okej då kör vi på det sättet om det funkade(...)

Några av respondenterna nämnde regelbundna personalmöten som forum för spridning av kunskap, ett tillfälle då hela personalgruppen var samlad och kunde få samma information.

Respondenterna på några av bostäderna upplevde att en av de stora förändringarna som har skett är att fler av de boende blir äldre och går i pension. Pensionering innebär att de boende har rätt att vara hemma från den dagliga verksamheten. Den ökade åldern ansågs innebära förändrade behov hos de boende och gjorde att respondenterna reflekterade över att deras arbetsinsats har förändrats. Men även att det kommer behövas mer förändring då fler och fler av de boende blir så gamla.

I och med att de boende blir gamla upplevde respondenterna ett ökat behov av aktiviteter på dagtid för att de boende inte skulle bli passiva. De upplevde även att de boendes aktivitetsmönster förändras då de inte har samma energi längre. Respondenterna upplevde det som svårare att få de boende aktiva och att de behövde hjälp med fler hushållsaktiviteter än tidigare. Det ökade behovet av hjälp gjorde att respondenterna upplevde att arbetet blev tyngre. Att de boende inte längre orkade delta i aktiviteter som de tidigare varit delaktiga i tog

respondenterna som ett tecken på ökad ålder. Detta i sin tur påverkade respondenternas synsätt på de boendes aktivitet, då de inte längre insisterade på att de skulle delta.

Ja men vi tjarar inte längre, det är klart att du ska följa med så som man kanske gjorde förr man vet att dom orkar egentligen inte.

Några av respondenterna som jobbade på servicebostad ansåg att de boende i framtiden när de blivit ännu äldre skulle ha det bättre i en gruppboende som har mer service och bättre tillgänglighet.

Mycket av informationen kring de boende och fungerande arbetssätt samlades i vikariepärmar som var tänkta att vara ett hjälpmedel för personalen. En av respondenterna reflekterade över sin tidigare arbetssituation som vikarie på olika bostäder. Då innehöll inte vikariepärman lika mycket information och respondenten upplevde att pärmen kunde hjälpt till att skapa säkerhet och trygghet i arbetet.

Några upplevde att det var viktigt att personalen var öppen för diskussioner kring olika arbetssätt så att diskussionerna inte leder till konflikter inom personalgruppen. Bristande kommunikation inom personalgruppen nämndes som ett av de största hindren i den psykosociala miljön. Men även kommunikationen med daglig verksamhet sågs som ett hinder då den i några fall inte fungerade optimalt. Respondenterna önskade mer samarbete med daglig verksamhet för att öka förståelsen och få mer insikt i de boendes arbete.

Vidareutbildningens betydelse för personal och boende

Alla respondenter reflekterade över den utbildning de fått via arbetsgivaren, när utbildningen gavs och vilken inverkan det haft på deras arbetssätt och de boende. De flesta upplevde att de fick lite utbildning och att alla hade behövt mer utbildning. Många upplevde att de ibland inte kunde gå på utbildningar på grund av att de har oregelbundna arbetstider. Ibland var utbildningen på deras lediga tid, vilket gjorde att de valde bort utbildningen.

Utbildning sågs som något viktigt som påverkar deras arbete. Det gav möjlighet att reflektera över sitt arbetssätt och gav ny energi och inspiration. Många berättade att utbildning gav dem påminnelser om hur de ska bemöta och arbeta med de boende.

Ja den sista jag var på var väldigt givande, det var en man ifrån Norge.

Ja han har jobbat på gruppboende o det var riktiga såna här riktiga aha-

upplevelser liksom. Det har satt sig. Hur jobbar jag nu o hur gör jag, man tänker efter lite, jaha är det så här det va.

Utbildningen påverkade de boende så länge som personalen arbetade efter den kunskap de fått. Om bara en eller ett fåtal deltagit förväntades kunskap från utbildningen delges i personalgruppen. Det upplevdes dock som svårt att förmedla helheten från utbildningen och att det var lätt att missa detaljer.

Förändringars inverkan på de boende

Några av respondenterna berättade om förändringar som gjorts i den fysiska miljön, i de flesta fallen gjordes förändringarna utefter behovet hos den enskilde boende. I ett fall flyttades gemensamhetsutrymmet till ny lägenhet i området för att få mer utrymme. De förändringar som gjorts upplevdes bara som positiva, de gjorde vardagen lättare för de boende då de kunde utföra hushållsaktiviteter mer självständigt. Det hade också en positiv effekt för personalen vars arbete blev lättare. Några respondenter reflekterade över hur miljön förbättrats sen institutionerna avvecklades, miljön i bostäderna är nu mer hemlik och de har egna lägenheter.

På en av gruppboendena beskrevs att det inte längre var stängt in till gemensamhetsutrymmet, de boende fick använda utrymmet när de ville. Denna förändring gjorde att de boende fick valmöjligheten att vistas där de ville. Det ökade de boendes initiativ till att vara i sin egen bostad samtidigt som de var mer i gemensamhetsutrymmet.

(...)nu tycker han det är okej det är skönt att vara i sin egen lägenhet också så på sätt så har han ju fått mer initiativ till att vara i sin egen lägenhet mer å det känns bra. (...)han får vara här (syftande på gemensamhetsutrymmet) hur mycket han vill(...)

Förändringen hade även inverkan på personalen som upplevde arbetet som lugnare. De behövde inte längre springa lika mycket mellan lägenheterna när de boende uppehöll sig mer i gemensamhetsutrymmet.

Några respondenter upplevde att förändringar i boendegruppen inverkade på de boende, både positivt och negativt. En positiv inverkan av förändring i boendegruppen var då en person flyttade som hade större svårigheter och hjälpbehov än övriga boende. Förändringen innebar att de boende som var kvar fick större möjlighet att röra sig längre från huset och vara mer delaktiga i samhället. De boende upplevdes tycka att de var roligt när de som grupp kunde utföra nya aktiviteter. Men även personalen upplevdes bli mer initiativtagande när de fick nya

möjligheter i valet av aktivitet. Förändring i boendegruppen upplevdes påverka hela stämningen i bostaden, den upplevdes bli mer rofylld och personalen tyckte det var roligare att gå till jobbet.

(...) vi har fått hit en annan boende och då har det blivit mer rofylld i huset för de har vart lite, det var lite mer oroligt tidigare. Det var personer som inte gick så bra ihop o så där. Men det har blivit mycket bättre nu.

Den negativa inverkan som nyinflyttade till bostaden hade upplevdes som övergående. Det handlade mest om att de boende behövde lära känna varandra och vänja sig vid varandra. Innan de genomgått denna fas kunde det tillfälligt uppstå mindre konflikter.

Förändringar i personalgruppen skedde för det mesta då de boendes behov förändrades. Vilket handlade om förstärkning av personalgruppen och fler bemanningstimmar. I ett fall minskade antalet boende utan att personalstyrkan minskades men behovet av stöd hos de som bodde kvar hade ökat. Dessa förändringar upplevdes som positiva och gjorde arbetet mindre stressigt för personalen. De kunde då sprida ut arbetsuppgifter över fler timmar på dygnet och de var fler som kunde utföra dessa uppgifter, vilket minskade personalens stress.

En förändring i personalgruppen som respondenterna lyfte var de gånger som de behövde ersätta ordinarie personal med ny personal men även tillfälligt med vikarier. Den nya personalen ansågs kunna skapa otrygghet hos de boende då de boende inte kände dem. De boende upplevdes utmana ny personal på ett sätt som de inte gjorde med ordinarie personal. Detta upplevdes som negativt då de boende betedde sig på ett sätt som de inte verkade må bra av.

Diskussion

Resultatdiskussion

Innan studien genomfördes hade författarna ett antagande om att respondenterna skulle ha lättare för att uttrycka sig om den fysiska miljön. Men i intervjuerna berättade respondenterna mest om psykosocial miljö, den fysiska miljön nämndes inte i samma utsträckning. Författarna upplever trots detta att frågeställningen om hur personalen upplever att miljön

stöttar och hindrar de boende i vardagen har blivit besvarad. Studiens två andra frågeställningar om hur personalen arbetar med miljön och förändringars inverkan på de boende upplevs också ha blivit besvarade. Respondenterna har i förhållande till sitt dagliga arbete reflekterat kring dessa frågor och har upplevts tycka att detta har relevans för sitt arbete.

Upplevelse av stöd och hinder på gruppboende och serviceboende

Upplevelse av den fysiska utformningen

En orsak till att den fysiska miljön inte nämndes i samma utsträckning kan vara att den till stor del var utformad på ett sätt som passade de boende och därför inte orsakade så stora hinder. Bakk och Grunewald (2004) menar att en bra fysisk miljö minskar effekterna av de boendes funktionsnedsättningar och ger förutsättningar till delaktighet i vardagen.

Det fanns skillnader i hur respondenterna beskrev den fysiska utformningen av bostaden. De som arbetade på serviceboende beskrev mer om bostadens placering i samhället och lägenheternas placering i förhållande till varandra. Medan de som arbetade på gruppboende beskrev mer om planering och utformning av bostäderna. En av anledningarna till detta kan vara att de som bor på gruppboende har ett större behov av stöd och hjälp för att ta sig ut i samhället. Detta gör att utformningen och planeringen spelar en större roll då de spenderar mer tid i sitt hem. Något som regeringen beskriver i sin proposition 1992/93:159; om stöd och service till vissa funktionshindrade, där de också framhåller vikten av en egen bostad för att kunna vara delaktig i samhället.

Det individuella stödet från personalgruppen

Resultatet visar på att respondenterna ansåg att personalen var de som verkade mest på de boende och att det var personalen utöver de boende som utgjorde den största delen av den psykosociala miljön. Överlag stämmer respondenternas beskrivning av personalens arbetssätt med Theorells (2003) beskrivning av krav-kontrollmodellen. De krav som ställdes, det beslutsutrymme och det stöd som de boende fick utgick ifrån personalens lyhörighet och kännedom om de boende. Denna förmåga hos personalen hjälpte de boende så att de upplevde kontroll i vardagen.

Författarna menar att resonemanget i krav-kontrollmodellen (Theorell, 2003) märks extra väl i respondenternas beskrivningar kring personalens roll i aktivitet. De aktiviteter som presenterades för de boende var anpassade till de boendes förmåga. Personalen gav dem möjlighet att välja själva, värderade kraven så de inte var för höga och gav det stöd som den boende behövde för att lyckas med aktivitetsutförandet. Det är viktigt att lyckas med aktivitetsutförande för att känna sig motiverad och för att våga prova nya aktiviteter. Men även för att känna att aktiviteten är meningsfull. Delaktighet i meningsfull aktivitet främjar hälsa och välmående (Law, 2002).

I studien framkom att många av de boende var delaktiga i hushållsaktiviteterna men inte alla. En av respondenterna i studien uttryckte att personalen utförde mycket av hushållsaktiviteterna vilket bidrog till att personalen fick mindre tid med de boende. Detta fenomen liknar det som Felce och Perry (1995) beskriver i sin studie. De menar att personalen behöver uppmuntra till delaktighet i hushållssysslorna för att undvika en bostad som mer liknar ett hotell. De menar också att om de boende är mer delaktiga i hushållsaktiviteterna så får personalen mer tid med de boende. Får personalen träning i aktiv support (Jones, et al., 1999) så ökar de boendes möjlighet till aktivitet men även stödet till de boende blir mer effektivt. Detta gör att de boendes delaktighet i alla typer av aktiviteter ökar (Smith, Felch, Jones & Lowe, 2002).

Personalgruppens inverkan på de boende

Felce och Perry (1995) menar att personalens arbetsutförande påverkas av olika aspekter som till exempel direktiv från ledningen och personalens utbildning men även hur miljön är och antalet personal. Dessa aspekter är något som författarna kan se i respondenternas beskrivning av hur de utför sitt arbete. De flesta av respondenterna reflekterade över att personalen består av olika individer som utför sitt arbete på olika vis. Respondenterna nämner också att deras personlighet märks i det dagliga arbetet och i kontakten med de boende. Något som även tidigare forskning (Hastings & Remington, 1995) om personalens beteende visar på. Personligheterna påverkar de boendes beteende då de läser av personalen och anpassar sitt humör därefter. I resultatet framkom att respondenterna tyckte det var viktigt att överbrygga personalens olikheter genom att sträva mot samma mål.

Så som det såg ut för respondenterna så skilde sig deras kunskaper åt, vilket i viss mån inverkade negativt på deras arbete med de boende. En bra grund för att överbrygga olikheterna kan vara att personalen har liknande kunskapsgrund (McKenzie, et al., 2000). Detta kan bidra till att all personal får samma förståelse för diagnosspecifika faktorer, hur de boende ska bemötas och personalens omsorgsplikt. Detta kan öka tryggheten för personalen, vilket i sin tur kan bidra till ökad självständighet och ökat initiativ till aktivitetsutförande hos de boende.

De boendes behov styr arbetet kring miljön

Personalens arbete kring miljön

För att ha ett mer strukturerat arbetssätt med de boende beskrev respondenterna att olika arbetssätt diskuterades i personalgruppen. De arbetssätt som fungerade dokumenterades i en vikariepärm som skulle fungera som stöd för personalen i det dagliga arbetet. För att vikariepärmerna ska kunna fungera som ett mer användbart redskap både för ordinarie personal och vikarier, i planerandet av aktivitet och stöd behöver de mer kunskap. Kielhofner (2007) beskriver i MoHO om aktiviteters inverkan på hälsa, författarna anser att respondenterna behöver denna kunskap. Detta för att på ett bättre sätt kunna tillföra ny information och tillgodogöra sig informationen som redan finns dokumenterad i vikariepärmerna. Men de behöver även mer kunskap om de boendes olika diagnoser och om aktivitet i förhållande till dessa. Får de denna kunskap hade pärmerna på ett bättre sätt kunnat hjälpa till att utveckla och upprätthålla strukturerade arbetssätt. Att ha ett strukturerat arbetssätt i förhållande till aktivitet och stöd till de boende menar Jones et al. (1999) främjar delaktighet och att de boende får mer stöd.

Författarna ser även att kommunikationen med personalen på daglig verksamhet skulle kunna förbättras om de också får denna kunskap. Då skulle personalen på bostaden och daglig verksamhet ha samma kunskapsgrund och få större förståelse för varandras arbete. Detta skulle göra tillvaron mer trygg för de boende då samma arbetssätt kan användas i båda verksamheterna.

Ökad kunskap om aktivitet ger också personalen möjlighet att kunna förstå varför en aktivitet är meningsfull för den boende. Denna kunskap är bra att ha med sig vid förändringar i aktivitetsförmågan hos de boende. Finns de boendes meningsfulla aktiviteter dokumenterade

kan det vara lättare att anpassa dessa efter de boendes nuvarande förmåga. Det ger också ökade möjligheter att erbjuda nya liknande aktiviteter som personalen tror kan bli meningsfulla för de boende.

Förändrade behov i boendegruppen i och med ökad ålder och därmed pensionering upplevdes kräva nya arbetsuppgifter och rutiner för personalen. Detta innebär att personalen behöver kunskap om åldrandet och dess konsekvenser för att förhindra att de boendes delaktighet i aktivitet minskar (Connolly, 2001). Arbets sättet för personalen i en studie (Wilkinson, Kerr & Cunningham, 2004) ändrades från att ge stöd till de boende för att utveckla nya förmågor, till att stötta de boende i förlusten av förmågor, detta upplevdes som svårt.

Redan nu uttrycker några respondenter att arbetet har blivit tyngre som en konsekvens av de boendes ökade ålder. Detta kan också vara ett tecken på att utformningen av miljön inte är optimalt anpassad efter den boendes nuvarande tillstånd. Personalen kan ha svårt att se tecken på åldrandet hos de boende. Connolly (2001) och Hutchings et al. (2008) beskriver åldrandet hos personer med utvecklingsstörning och att det kan avvika från det normala åldrandet. Dels kan åldrande processen börja tidigare, dels kan den gå snabbare och de beskriver att små förändringar i funktion kan ge stora problem för personen med utvecklingsstörning. Detta är kunskap som skulle kunna vara ett stöd för personalen när dessa förändringar uppstår.

Några av respondenterna uttryckte en osäkerhet kring hur framtida förändringar hos de boende kommer att påverka deras arbete. Hutchings et al. (2008) menar att det behövs en plan som innefattar både det specifika behov de boende har men också förändringar som behöver ske för att kunna möta de boendes nya behov och de krav som ställs på en LSS- bostad.

Vidareutbildningens betydelse för personal och boende

Respondenterna uttryckte att de behövde mer utbildning, något som författarna kunde se hade hjälpt dem. Utbildning kan underlätta arbetet för personalen, har de samma kunskap blir det lättare att arbeta mer lika och upprätthålla rutiner i arbetet med de boende. Praxisbaserad och klientcentrerad utbildning som är anpassad efter personalens arbetsplats, ökar självförtroendet och kvalitén på omsorgen (Wilkinson, et al., 2004). Det bidrar också till att personalen får ett arbetssätt som gör att de känner sig tryggare i sitt arbete och deras stress minskar. Författarna ser att en arbetsterapeut skulle kunna bidra med kunskap om aktivitet i förhållande till de boende. Arbetsterapeuten skulle också kunna bidra med kunskap kring aktivitetens värde och

inverkan på hälsa. Denna kunskap anpassas efter de förutsättningarna som finns på personalens arbetsplats och arbetsterapeuten ger dem kontinuerlig handledning. Detta skulle kunna ge dem ett stöd till att utveckla ett mer aktivitetsfrämjande arbetssätt. Men även öka personalens initiativ till individanpassad aktivitet för de boende. Detta skulle också kunna bidra till att personalen kan arbeta preventivt för att förhindra minskat aktivitetsutförande och minskad delaktighet för de boende.

I resultatet kunde författarna se att det fanns ett samband mellan de respondenter som uppgav att de inte hade relevant utbildning och de som hade svårt för att uttrycka sig kring dessa frågor. Utbildning kan bidra till att förbättra kommunikationen och minska missförstånden inom personalgruppen då samma språk används.

Respondenterna upplevde det som svårt att delge kunskap som de fått på utbildningar då de lätt missade helheten. Författarna upplevde det som att mycket ansvar hamnade på en person om den var den enda som gått på utbildningen. Det finns en risk att den kunskap som förmedlas till övriga blir ensidig. Ju fler som går desto lättare är det att förmedla kunskapen till resten av personalen. Det blir även lättare att diskutera och reflektera över kunskapen för att nå en djupare förståelse. Det kan i sin tur underlätta anpassningen av kunskapen till personalens specifika arbete och göra det lättare att integrera kunskapen i arbetet.

Effekten av den utbildning som respondenterna fick ta del av var i stor utsträckning positiv och utbildningen upplevdes användbar i deras arbete. Många beskrev att de fick ny energi och påminnelser om sitt bemötande och arbetssätt gentemot de boende. Men denna effekt upplevdes som kortvarig. Detta kan bero på att mycket av den kunskap de fick var i form av enstaka ospecifika föreläsningar som gavs till flera yrkeskategorier samtidigt. Fler utbildningar som är inriktade specifikt mot respondenterna och deras arbete skulle kunna förstärka effekten av utbildningen och befästa kunskapen djupare hos respondenterna. En tidigare studie visar på nödvändigheten av att utbildningen är anpassad efter de som går den, då deltagarna i studien endast tog åt sig det som var relevant för dem (McKenzie, et al., 2000). Detta skulle bidra till att utbildningen inverkar på de boende i större utsträckning då kunskapen blir mer varaktig hos personalen och effekten av kunskapen finns kvar längre.

Förändringars inverkan på de boende

Resultatet visade att de få förändringar som gjordes i fysisk utformning och i personalgruppen gjordes efter de boendes behov. Detta överensstämmer med innehållet i rättighetslagen LSS (Socialstyrelsen, 2007). Denna fastslår att bostaden ska vara anpassad efter den boendes behov, vilket gäller både fysisk utformning och bemanning. Inverkan på de boende i och med förändringar i miljön beskrev respondenterna mest som positiv, något som författarna kopplar samman med att förändringarna gjorts efter de boendes behov. Vid författarnas observation av de olika bostäderna sågs ett behov av förändringar i den fysiska miljön. En arbetsterapeut som arbetar mer inriktat mot LSS-bostäderna, med nära kontakt med personalen och de boende, kan innebära att behovet av bostadsanpassning kan upptäckas tidigare. Detta skulle kunna bidra till att ytterligare öka möjligheterna för de boende att vara delaktiga i hushållsaktiviteter.

Metoddiskussion

Studien genomfördes med ett litet antal respondenter och på en mindre ort vilket gör det svårt att generalisera. Men resultatet stärks av att tidigare studier visat på samma typ av problem exempelvis Felce och Perrys (1995) studie som beskriver en bostad som mer liknar ett hotell för att personalen inte involverar de boende i hushållaktiviteter. Ett annat exempel är Hasting och Remingtons (1995) studie där de beskriver att personalens beteende inverkar på de boende som personalen i studien arbetade med. Urvalet speglar i stor utsträckning den könsfördelning som finns generellt finns inom LSS-bostäder i Sverige. Detta tillsammans med att många respondenter beskrev samma eller liknande fenomen vilket tyder på att resultatet ändå kan gälla för fler LSS-bostäder i Sverige.

Metoden har beskrivits noggrant och citat har använts för att öka läsarens möjlighet att bedöma giltigheten. Studiens tillförlitlighet stärktes av att båda författarna var delaktiga i analysen och deras olika syn på insamlad data har beaktats, reflekterats över och diskuterats för att nå konsensus (Lundman & Graneheim, 2008).

Under intervjuerna märktes att det fanns flera faktorer som inverkade på respondenternas medverkan. Redan 1939 beskrev Symonds att det finns olika faktorer som påverkar intervjun. Bland annat beskrivs att respondentens upplevelse av frivillighet i intervjusituationen inverkar men även platsen, tidpunkten för intervju och om någon mer är närvarande. Dessa faktorer upplever författarna inverkade på intervjun i olika utsträckning. Exempelvis upplevde

författarna att den största enskilda faktorn som inverkade var att enhetschefen valde ut vilka som skulle intervjuas. Innan intervjun påbörjades tillfrågades alla respondenter av författarna om deltagande i studien för att försäkra att deltagandet var frivilligt. Trots detta så upplevdes inte alla respondenter som bekväma i situationen. En fördel med att enhetschefen valde vilka som skulle intervjuas var att författarna fick stor variation av respondenter. Några av respondenterna hade antagligen inte ställt upp annars då de upplevde att de inte hade något att säga i ämnet. Alla respondenter har bidragit med kunskap och citat till studiens resultat. Intervjuerna utfördes under arbetstid på arbetsplatsen med enhetschefens godkännande. Några respondenter upplevdes trots detta inte ha tid för intervjun men genomförde den ändå.

Vår strategi var från första början att båda författarna deltog vid intervjun men att en var huvudintervjuare varvid den andra lyssnade och ställde kompletterande frågor vid intervjuns slutskede. Intervjuerna fördelades jämt mellan författarna och då den ena författaren tidigare arbetat ihop med några av respondenterna var hon inte huvudintervjuare vid dessa tillfällen. Att växla mellan intervjuande och lyssnande upplevdes både positivt och negativt. I vissa fall gjorde detta att respondenten kände sig iakttagen av den som inte intervjuade men i andra fall verkade detta göra respondenten lugnare då det bara var en av författarna som höll i intervjun. Författarna försökte minska respondentens känsla av att vara iakttagen genom att förklara hur och varför upplägget såg ut så redan i början av intervjun.

Författarnas utgångsläge som studenter vid arbetsterapeutprogrammet har färgat studien på olika vis. I viss mån har detta inverkat på hur intervjufrågorna formulerats och vilka begrepp som använts. Detta gjorde att författarna ibland fick utveckla frågor och begrepp som i vissa fall resulterade i att frågornas öppenhet minskades.

Konklusion

Respondenterna har en grundläggande tanke om vad som är ett bra arbetssätt. De har förståelse för de boende och ser behovet av förändringar. Vår studie visar på att respondenterna tycker att personalen inverkar i stor utsträckning på de boendes aktivitetsutförande och delaktighet. Eftersom studien visar på detta innebär det att personalen måste ha de resurser som krävs för att möta de boendes behov. Mer kunskap om det arbetsterapeutiska synsättet på aktivitet gör att de kan utveckla ett mer aktivitetsfrämjande

arbetsätt på deras arbetsplats. Men även för att personalens trygghet ska öka, då de är bättre rustade för att möta nya behov som uppstår hos de boende.

Författarna ser ett fortsatt behov av forskning då det saknas svenska studier som undersöker effekterna av utbildning i aktivitetsfrämjande arbetsätt på LSS-bostäder. Den här studien visar på att det bör finnas arbetsterapeuter som inriktar sitt arbete mot LSS-bostäder. Då det framkom att personalen hade ett behov av kunskap om aktiviteter och dess inverkan på hälsa. Arbetsterapeuten borde vara en naturlig del i personalens arbete med förändring i miljön på bostaden. En arbetsterapeut kan vara ett stöd till personalen i detta arbete och kan bidra med ett mer vetenskapligt och preventivt synsätt på förändringar i miljön.

Litteraturförteckning

- American Psychiatric Association. (2002). *MINI-D IV: diagnostiska kriterier enligt DSM-IV-TR*. (J. Herlofson, & M. Landqvist, Övers.) Danderyd: Pilgrim Press.
- Bakk, A., & Grunewald, K. (2004). *Omsorgsboken - En bok om människor med begåvningsmässiga funktionshinder*. Stockholm: Liber.
- Björkman, M. (2007). Hälsa och ohälsa. i *Äldreomsorg, Äldre med utvecklingsstörning* (ss. 7-14). Nacka: Fortbildning/Tidningen Äldreomsorg.
- Boverket. (2010). *Enkelt avhjälpt - så här kan det gå till*. Karlskrona: Boverket.
- Boverkets byggregler (föreskrifter och allmänna råd); [BFS] 2011:6*. Stockholm: Boverket.
- Boverkets författningssamling [BFS] 2011:13*. Boverkets föreskrifter och allmänna råd om avhjälpan av enkelt avhjälpta hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser. Stockholm: Boverket.
- Connolly, B. H. (2001). Aging in Individuals with Lifelong Disabilities. *Physical & Occupational Therapy in Pediatrics, 21*(4), 23-47.
- DePoy, E., & Gitlin, L. N. (1999). *Forskning - En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Felce, D., & Perry, J. (1995). The extent of support for ordinary living provided in staffed housing; the relationship between staffing levels, resident characteristics, staff: Resident interactions and resident activity patterns. *Social Science & Medicine, 40*(6), 799-810.
- Gotthard, L.-E. (2004). *Utvecklingsstörning och andra funktionshinder*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB.
- Hammel, J. (2000). Assistive Technology and Environmental Intervention (AT-EI) Impact on the Activity and Life Roles of Aging Adults with Developmental Disabilities: Findings and Implications for Practice. *Physical and Occupational Therapy in Geriatrics, 18*(1), 37-58.
- Hammel, J., Jones, R., Smith, J., Sanford, J., Bodine, C., & Johnson, M. (2008). Environmental barriers and supports to the health, function and participation of people with developmental and intellectual disabilities: Report from the State of the Science

- in Aging with Developmental Disabilities Conference. *Disability and Health Journal* 1, 1(3), 143-149.
- Happé, F., & Charlton, R. A. (2011). Aging in Autism Spectrum Disorders: A Mini-review. *Gerontology*, 58(1), 70-78.
- Hastings, R. P., & Remington, B. (1995). Future directions for research on staff performance in services for people with learning disabilities. *Mental Handicap Research*, 8(4), 333-339.
- Hutchings, B. L., Olsen, R. V., & Moulton, H. J. (2008). Environmental Evaluations and Modifications to Support Aging at Home With a Developmental Disability. *Journal of Housing for the Elderly*, 22(4), 286-310.
- Iwarsson, S., & Ståhl, A. (2003). Accessibility, usability and universal design - positioning and definition of concepts describing person-environment relationships. *Disability and rehabilitation*, 25(2), 57-66.
- Jones, E., Perry, J., Lowe, K., Felce, D., Toogood, S., Dunstan, F., Allen, D., Pagler, J. (1999). Opportunity and the promotion of activity among adults with severe intellectual disability living in community residences: the impact of training staff in active support. *Journal of Intellectual Disability Research*, 43(3), 164-178.
- Karasek, R., & Theorell, T. (1990). *Healthy work: stress, productivity, and the reconstruction of working life*. New York, N.Y: Basic Books.
- Kielhofner, G. (2007). *Model of Human Occupation: Theory and application* (4 uppl.). Baltimore, MD: Lippincott Williams & Wilkins.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Law, M. (2002). Participation in the Occupations of Everyday Life. *The American Journal of Occupational Therapy*, 56(6), 640-649.
- Lundman, B., & Graneheim, U. H. (2008). Kvalitativ innehållsanalys. i M. Granskär, & B. H. Nielsen (Red.), *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso-och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.

- Malterud, K. (2009). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning - En introduktion* (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- McKenzie, K., Paxton, D., Patrick, S., Matheson, E., & Murray, G. C. (2000). An evaluation of the impact of a one-day challenging behaviour course on the knowledge of health and social care staff working in learning disability services. *Journal of Intellectual Disabilities, 4*(153), 153-165.
- Mukaetova-Ladinska, E. B., Perry, E., Baron, M., & Povey, C. (2012). Ageing in people with autistic spectrum disorder. *International Journal of Geriatric Psychiatry, 27*(2), 109-118.
- Regeringens proposition 1992/93:159*. Om stöd och service till vissa funktionshindrade. Stockholm: Riksdagen.
- Smith, C., Felch, D., Jones, E., & Lowe, K. (2002). Responsiveness to staff support: evaluating the impact of individual characteristics on the effectiveness of active support training using a conditional probability approach. *Journal of Intellectual Disability Research, 46*(8), 594-604.
- Socialstyrelsen. (2003). *Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2007). *Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS - Stöd för rättstillämpning och handläggning* (2:a uppl.). Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2007). *Socialstyrelsens termbank*. Hämtat från <http://app.socialstyrelsen.se/termbank/ViewTerm.aspx?TermID=4182> den 31 januari 2012
- Socialstyrelsen. (2011). *Personer med funktionsnedsättning – insatser enligt LSS år 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Svensk Författningssamling[SFS] 1993:387*. Om stöd och service till vissa funktionshindrade. Stockholm: Socialdepartementet.
- Symonds, P. M. (1939). Research on the interviewing process. *Journal of Educational Psychology, 30*(5), 346-353.

Söderman, L., & Nordlund, M. (2005). *Utvecklingsstöring/funktionshinder*. Stockholm: Liber AB.

Taylor, S., & Bogdan, R. (1998). *Introduction to Qualitative Research Methods .- A Guidebook and resource* (3:e uppl.). New York: John Wiley & Son, Inc.

Theorell, T. (2003). Psykosociala faktorer - vad är det? i T. Theorell, *Psykosocial miljö och stress* (ss. 11-75). Lund: Studentlitteratur.

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur Lund.

Wilkinson, H., Kerr, D., & Cunningham, C. (2004). Equipping staff to support people with an intellectual disability and dementia in care home settings-. *Dementia* 2005, 4(3), 387-400.

Bilagor

Bilaga 1

Bakgrundsfrågor i enkätform

- Vilket år är du född?
- Hur länge har du arbetat här?
- Vilken utbildning har du?

Bilaga 2

Intervjuguide

- Hur många är det som bor här?
- Vilka funktionsnedsättningar har de?
- Vad gör de på dagarna?
 - o Daglig verksamhet
 - o De boendes intressen

- Hur ser dina arbetsuppgifter ut?
- Hur många arbetar här?
 - o Har antalet förändrats?
- Hur länge har du arbetat på LSS-bostad eller liknande?
 - o Hur kommer det sig att du jobbar just här?
 - o Har du jobbat på institution?
 - o Hur skiljer sig miljön åt?

- Kan du beskriva miljön på boendet?
- Finns det något i miljön på boendet som du upplever som hindrar de boende?
- Finns det något i miljön på boendet som du upplever som stödande för de boende?

- Är det något annat du tänker på när det gäller den fysiska och/eller psykosociala miljön?

- Har det gjorts några förändringar i den fysiska/psykosociala miljön de senaste tre åren?
 - Vad gjordes?
 - Upplever du att åtgärderna/förändringarnas påverkat på arbetssättet?
 - Upplever du att åtgärderna/förändringarnas har haft effekt på de boende?
 - På vilket sätt kan det yttra sig?
 - Har det förändrat initiativtagandet hos de boende?
 - Har de boende blivit mer eller mindre aktiva i vardagen?

- Arbetar alla i personalen på samma vis?
 - o På vilket sätt kan det skilja sig åt mellan olika personer?
 - o Hur tror du att det påverkar de boende?

- På vilket vis har arbetsgivaren medverkat till din kompetenshöjning?
 - o På vilket sätt har du själv höjt din kompetens medan du jobbat här?
 - o Får du ta del av den kunskap som dina kollegor har?